

Wyrok z dnia 5 maja 2005 r.

II UK 247/04

Żołnierz zawodowy pozostający w zawodowej służbie wojskowej przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.), w okresie od dnia 1 stycznia 1999 r. do dnia 29 grudnia 1999 r., nie podlegał obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowemu z żadnego tytułu ubezpieczenia społecznego unormowanego tą ustawą.

Przewodniczący SSN Jerzy Kuźniar, Sędziowie SN: Krystyna Bednarczyk, Zbigniew Myszka (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 5 maja 2005 r. sprawy z wniosku Sławomira G. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w K. o objęcie ubezpieczeniem społecznym, na skutek kasacji organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 23 czerwca 2004 r. [...]

1. o d d a ł kasację,
2. oddalił wniosek ubezpieczonego o zasądzenie na jego rzecz od organu ubezpieczeń społecznych kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

U z a s a d n i e

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku wyrokiem z dnia 23 czerwca 2004 r. zmienił zaskarżony przez ubezpieczonego Sławomira G. wyrok Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Koszalinie z dnia 28 lutego 2003 r., w ten sposób, że ustalił, iż Sławomir G. nie podlegał ubezpieczeniu społecznemu z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej w okresie od 1 stycznia 1999 r. do 29 grudnia 1999 r. i zasądził na jego rzecz od pozwanego organu ubezpieczeń społecznych kwotę 120 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego. W sprawie tej ustalono, że ubezpieczony jest żołnierzem zawodowym po-

wołanym do służby wojskowej przed dniem 1 stycznia 1999 r. Od dnia 1 maja 1997 r. ubezpieczony prowadził także działalność gospodarczą. Z tego tytułu Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w K. decyzją z dnia 5 listopada 2002 r. stwierdził obowiązek podlegania ubezpieczeniu społecznemu i obowiązek opłacenia składki na to ubezpieczenie za okres od 1 stycznia 1999 r. do 29 grudnia 1999 r. W odwołaniu ubezpieczony utrzymywał, że zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm., powoływana dalej jako ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych lub ustawa systemowa), żołnierze zawodowi spełniający jednocześnie warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnymi i rentowymi z innych tytułów są obejmowani tylko obowiązkowym ubezpieczeniem społecznym z tytułu stosunku służby, a jedynie na swój wniosek mogą być objęci dobrowolnymi ubezpieczeniami emerytalnymi i rentowymi z innych tytułów.

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołanie ubezpieczonego i zasądził od niego na rzecz organu ubezpieczeń społecznych kwotę 60 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego, uznając, że ubezpieczony, jako żołnierz zawodowy objęty odrębnymi przepisami w zakresie zaopatrzenia emerytalnego, prowadzący działalność gospodarczą był wyłączony z ubezpieczenia społecznego (art. 2 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą i ich rodzin, jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 46, poz. 250 ze zm.), ale tylko do dnia 31 grudnia 1998 r. Z dniem 1 stycznia 1999 r. nastąpiła zmiana stanu prawnego w związku z wejściem w życie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 5 i art. 12 ust. 1 tej ustawy, obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowemu i wypadkowemu podlegają osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność. Tym obowiązkowym ubezpieczeniami, poza ubezpieczeniem wypadkowym, podlegają również żołnierze zawodowi, którzy nie pozostawali w służbie w dniu wejścia w życie ustawy (art. 6 ust. 1 pkt 13 i ust. 3). Zdaniem Sądu Okręgowego, oznaczało to, że ustawa systemowa objęła obowiązkiem ubezpieczenia społecznego żołnierzy zawodowych, którzy nawiązali stosunek służby po dniu 1 stycznia 1999 r., natomiast nie objęła takim obowiązkiem żołnierzy, którzy pozostawali, tak jak ubezpieczony, w stosunku służby przed dniem wejścia w życie ustawy systemowej. Zasadnicze znaczenie dla osądzenia odwołania ubezpieczonego miało to, że przepisy ustawy systemowej w dniu jej wejścia w życie

nie zawierały analogicznego przepisu, jak unormowanie z art. 2 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r., który stanowił o niepodleganiu ubezpieczeniu społecznemu z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej przez żołnierzy zawodowych, którzy podjęli służbę przed dniem 1 stycznia 1999 r., tj. przed dniem wejścia w życie ustawy systemowej. Przepisem takim nie był art. 9 ust. 1 tej ustawy, bowiem jak wynika z odwołania do jej art. 6 ust. 1 pkt 13 - dotyczył on żołnierzy zawodowych, którzy obowiązkowo podlegają z tytułu pełnionej służby ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowemu na podstawie przepisów tej ustawy, a tym byli objęci żołnierze zawodowi, którzy nawiązywali stosunki służbowe po dniu wejścia w życie ustawy systemowej. Do takiej kategorii osób nie zaliczał się ubezpieczony, który posiadał inny tytuł rodzący obowiązek ubezpieczenia, gdyż był osobą prowadzącą działalność gospodarczą, a zatem od dnia 1 stycznia 1999 r. podlegał obowiązkowo z mocy prawa (art. 6 ust. 1 pkt 5 i art. 12 ust. 1 ustawy systemowej) ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowemu i wypadkowemu z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej. Taki stan rzeczy utrzymywał się do dnia 29 grudnia 1999 r., ponieważ 30 grudnia 1999 r. weszła w życie ustawa z dnia 23 grudnia 1999 r. o zmianie ustawy z dnia 23 października 1999 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 110, poz. 1256), zgodnie z którą osoby pozostające w stosunku służby, które podjęły służbę przed dniem 1 stycznia 1999 r., spełniające jednocześnie warunki do podlegania ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowemu z tytułów, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 2, 4-6 i 10, obejmowane są tymi ubezpieczeniami dobrowolnie na swój wniosek. Taki stan prawny pozwalał ubezpieczonemu na wybór tytułu ubezpieczenia dopiero od dnia 30 grudnia 1999 r., natomiast w okresie od dnia 1 stycznia 1999 r. do dnia 29 grudnia 1999 r. istniał ustawowy obowiązek ubezpieczenia społecznego z tytułu prowadzonej przez działalność gospodarczej. Skoro tego obowiązku ubezpieczony nie dopełnił, to organ ubezpieczeń społecznych na mocy art. 38 ust. 1 ustawy systemowej był uprawniony do wydania decyzji ustalającej obowiązek ubezpieczenia społecznego, wynikający wprost z tej ustawy. Takiej konstatacji nie mogło podważyć odwołanie się do zasady ochrony praw nabytych, ponieważ - według orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego - istnieją dziedziny życia i sytuacje, w których jednostka musi liczyć się z tym, że zmiana warunków społecznych i gospodarczych może wymagać regulacji prawnych, które znoszą lub ograniczają dotychczas zagwarantowane prawa podmiotowe, z czego - w ocenie Sądu Okręgowego - wynikało, że zasada ochrony praw

nabytych nie miała zastosowania w odniesieniu do zasad podlegania ubezpieczeniu społecznemu, wynikających z poprzednio obowiązujących przepisów.

Stanowiska tego nie podzielił Sąd Apelacyjny, który uwzględnił apelację ubezpieczonego, uznając, że w rozpoznawanej sprawie indywidualnej nastąpiło uszczerpienie praw nabytych, co pozostaje w sprzeczności z zasadami państwa prawnego. Wprawdzie przeprowadzona zmiana systemu ubezpieczeń społecznych mogła prowadzić do utraty pewnych posiadanych uprawnień, to Sąd pierwszej instancji całkowicie pominął okoliczność, że w ustawie systemowej wytworzyła się istotna luka prawna powodująca, że ubezpieczony „jako żołnierz zawodowy, został wyłączony z tego tytułu ubezpieczenia społecznego, skoro podjął służbę przed dniem wejścia w życie ustawy i z tego powodu powinien być objęty ubezpieczeniem społecznym z racji prowadzonej działalności gospodarczej. Nie ma żadnej wątpliwości, że nie taki był zamysł ustawodawcy, skoro z dniem 30.12.1999 r. nastąpiła zmiana ustawy. Nie można więc twierdzić, że prawa wnioskodawcy zostały naruszone przez zmianę systemu ubezpieczeń i pogorszenie jego sytuacji jest usprawiedliwione”. Dla takiej oceny nie bez znaczenia było to, że po podjęciu przez ubezpieczonego działalności gospodarczej otrzymał on decyzję organu ubezpieczeń społecznych z dnia 28 maja 1997 r. o niepodleganiu ubezpieczeniu społecznemu z tego tytułu, która określała „jednoznacznie jego sytuację w zakresie ubezpieczeń społecznych”. Decyzja ta nie została uchylona ani zmieniona po wejściu w życie ustawy systemowej w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 stycznia 1999 r. Decyzję o podleganiu ubezpieczeniu społecznemu w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą organ ten wydał dopiero w dniu 5 listopada 2002 r., to jest po prawie trzech latach od zmiany ustawy systemowej, a działanie takie miało jedynie znaczenie dla uzyskania od ubezpieczonego składki na ubezpieczenie społeczne, gdyż z tytułu tego ubezpieczenia nie miał żadnych świadczeń. Tego rodzaju sytuacji nie wolno akceptować, ponieważ luka prawna zaistniała w okresie od 1 stycznia do 29 grudnia 1999 r. była wynikiem ewidentnego błędu ustawodawcy.

W kasacji organu ubezpieczeń społecznych podniesiono zarzut błędnej wykładni art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 12 ust. 1 i art. 13 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przez przyjęcie, że dopuszczalne było pominięcie stosowania tych przepisów w okresie od dnia 1 stycznia 1999 r. do dnia 29 grudnia 1999 r. w stosunku do ubezpieczonego, będącego żołnierzem zawodowym, który podjął zawodową służbę wojskową przed dniem wejścia w życie tej ustawy i nie podlegał z tego tytułu

ubezpieceniom społecznym określonym tą ustawą. Na tych podstawach skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez oddalenie apelacji ubezpieczonego, alternatywnie domagając się uchylenia zaskarżonego orzeczenia i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania. Twierdząc, że zaskarżone orzeczenie oczywiście narusza prawo, skarżący utrzymywał, że w sprawie występuje potrzeba wykładni podstaw kasacyjnych przez wyjaśnienie, czy zasada ochrony praw nabytych ubezpieczonego w związku z wprowadzeniem nowego systemu ubezpieczeń społecznych wskutek zmiany warunków społecznych i gospodarczych uzasadniała pominięcie bezwzględnie obowiązujących przepisów prawa ubezpieczeń społecznych. Nie można akceptować stanowiska Sądu Apelacyjnego, że „w przypadku zmiany prawa, która to zmiana może nastąpić z różnych powodów, jeżeli dokonanie zmiany nie niwelują (anulują) skutków wynikających z realizacji obowiązującego przed zmianą prawa, zasadne i prawnie dopuszczalne jest odrzucenie stosowania zmienionych przepisów w okresie ich obowiązywania” w drodze nadinterpretacji pojęć „luki prawnej” lub „błędu ustawodawcy”.

W odpowiedzi na kasację pełnomocnik ubezpieczonego wniósł o jej oddalenie i zasądzenie od organu ubezpieczeń społecznych kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja jest bezzasadna, albowiem wyrok Sądu Apelacyjnego odpowiada prawu. Ubezpieczony jako żołnierz zawodowy pozostający w zawodowej służbie wojskowej w dniu wejścia w życie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych nie został w ogóle objęty unormowanym tą ustawą powszechnym systemem ubezpieczeń emerytalnego i rentowego, który pierwotnie obejmował wyłącznie żołnierzy zawodowych, którzy podjęli służbę wojskową po dniu wejścia w życie tej ustawy (art. 6 ust. 1 pkt 13 w związku z art. 6 ust. 3). Oznaczało to, że ubezpieczony pozostał w systemie wojskowego zaopatrzenia emerytalno-rentowego, do którego ostatecznie zostali włączeni wszyscy żołnierze zawodowej służby wojskowej wskutek uchylenia powołanych wyżej regulacji normatywnych z dniem 1 października 2003 r., co wynikało z odejścia przez ustawodawcę od koncepcji stworzenia jednolitego i powszechnego systemu ubezpieczeń społecznych na rzecz pozostawienia odrębnych regulacji zaopatrzenia społecznego - między innymi - dla żołnierzy zawodowych.

W ocenie Sądu Najwyższego, skutkiem nieobjęcia żołnierzy zawodowych, którzy pozostawali w zawodowej służbie wojskowej przed dniem wejścia w życie ustawy systemowej powszechnym systemem ubezpieczeń społecznych, było to, że nie podlegali oni ubezpieczeniu społecznemu z żadnego tytułu ubezpieczenia unormowanego tą ustawą, w tym - między innymi - również z tytułu ewentualnego równoczesnego prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej. Luka prawna wynikająca z takiego układu normatywnego nie polegała jednak na braku ustawowej podstawy do wyłączenia spod obowiązku podlegania obligatoryjnemu tytułowi ubezpieczenia społecznego - między innymi - w związku z równocześnie prowadzoną pozarolniczą działalnością gospodarczą żołnierza zawodowego pozostającego w systemie wojskowego zaopatrzenia emerytalno-rentowego, który w ogóle nie został objęty regulacją normatywną ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, ale na tym, że unormowania ustawy systemowej uniemożliwiały skorzystanie przez żołnierzy zawodowych pozostawionych w systemie wojskowego zaopatrzenia emerytalno-rentowego z dobrowolnego wyboru dodatkowego tytułu powszechnego ubezpieczenia społecznego w razie spełniania warunków do skorzystania z tego dodatkowego (poza wojskowym zaopatrzeniem emerytalno-rentowym) tytułu równoczesnego podlegania ubezpieczeniu społecznemu. Ta luka legislacyjna została usunięta przez dodanie ust. 8 do art. 9 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, który od dnia 30 grudnia 1999 r. umożliwiał osobom pozostającym w stosunku służby przed dniem 1 stycznia 1999 r., w tym żołnierzowi zawodowemu pozostawionemu w systemie wojskowego zaopatrzenia emerytalno-rentowego, a nieobjętemu powszechnym systemem ubezpieczenia społecznego, który jednocześnie spełniał warunki podlegania ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowego z tytułów, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 2, 4-6 i 10 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, objęcie tymi ubezpieczeniami wyłącznie dobrowolnie na swój wniosek. Innymi słowy, analizowana zmiana normatywna nie mogła być rozumiana jako wyłączająca żołnierzy zawodowych, pozostawionych w systemie wojskowego zaopatrzenia emerytalno-rentowego z tytułu stosunku służby wojskowej podjętej przed dniem 1 stycznia 1999 r., z obowiązku równoczesnego podlegania określonemu tytułowi ubezpieczenia społecznego, ale umożliwiała ona takim żołnierzom skorzystanie na ich wniosek z możliwości równoczesnego poddania się dobrowolnie tytułowi ubezpieczenia społecznego, o którym mowa w art. 6 ust. 1 pkt 2, 4-6 lub 10. Nie było to zatem odebranie „nabytych uprawnień” do podlegania jednemu tytułowi ze zbiegających się podstaw podlegania woj-

skowemu zaopatrzeniu emerytalno-rentowemu oraz ubezpieczeniu społecznemu osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą, ale dodanie uprawnienia do skorzystania z dobrowolnego tytułu skorzystania z ubezpieczenia społecznego przez tych żołnierzy zawodowych, którzy w ogóle nie zostali włączeni do systemu powszechnego ubezpieczenia społecznego. Taką interpretację potwierdza to, że ostatecznie z dniem 1 października 2003 r. wszyscy żołnierze zawodowej służby wojskowej zostali wyłączeni z obowiązkowego ubezpieczenia emerytalnego i rentowego według zasad uregulowanych ustawą systemową, ale jako osoby pozostające w stosunku służby, spełniające jednocześnie warunki do podlegania ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowemu z tytułów, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 2, 4-8 i 10 tej ustawy, nadal mogą być dobrowolnie objęte tymi ubezpieczeniami na swój wniosek (art. 9 ust. 8 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych). Powyższe prowadziło do konkluzji, że żołnierze zawodowi pozostający w zawodowej służbie wojskowej przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych nie podlegali w okresie od dnia 1 stycznia 1999 r. do dnia 29 grudnia 1999 r. obowiązkowo równoczesnym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowemu z żadnego tytułu ubezpieczenia społecznego unormowanego tą ustawą.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy oddalił chybioną kasację, a ponadto oddalił także wniosek ubezpieczonego o zasądzenie na jego rzecz kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym, ponieważ jego pełnomocnik procesowy pisemnie odpowiedział na kasację dopiero w dniu 5 maja 2005 r. (data wpływu), tj. po upływie terminu z art. 393⁶ k.p.c. i nie brał udziału w postępowaniu kasacyjnym.

=====